

Myšlení

Denisa Denglerová

Co je to myšlení

- schopnost vytvářet složité myšlenky a **sdělovat je druhým**
- nejsložitější kognitivní proces, vnitřní mentální děj, nelze jej přímo pozorovat
- myšlení souvisí s inteligencí, tj. poznávací schopností, jež určuje kvalitu myšlení daného jedince
- nicméně intelligence reprezentovaná koeficientem IQ a jeho měřením, je od pojmu myšlení naopak poměrně vzdálená
- myslet znamená především uvědomovat si (přijímat, objevovat, konstruovat???) vztahy mezi předměty a ději reálného světa
- obsahem myšlení jsou myšlenky, výsledkem myšlení je nový poznatek
- a jak s tím souvisí řeč? často se setkáme s myšlením jako „řečí myslí“, „myslíme v pojmech“, u verbální řeči se pak jedná o tzv. **propoziční myšlení**

- Cvičení – příklad situací, v nichž myslíme.
- Popište tři rozdílné

Druhy myšlení jako „řeči mysli“

- Propoziční myšlení – připodobnění k proudu vět, které můžeme slyšet v hlavě, vnitřní jazyk
- Imaginativní myšlení – odpovídá představám, především vizuálním, které nám běží hlavou
- Motorické myšlení
 - souvisí s představami pohybu, respektive posloupnosti pohybů
 - je přímočaře spojeno s tělem (nicméně metafora mozku v kádi je problematická ve všech formách myšlení)
 - zkoumá se především u dětí (např. Piaget senzomotorické myšlení)

Druhy myšlení podle typu psychických obsahů, s nimiž se operuje

- **myšlení konkrétní** - probíhá manipulace s vjemy, myšlení situační, názorové, praktické, metoda pokus - omyl (puzzle, vaření atd.)
- **myšlení názorné** - v mysli operujeme s představami (nejčastěji vizuálními)
- **myšlení abstraktní** - provádíme operace se znaky (symboly), př. matematickými, verbálními, logickými
- **pojmové myšlení** – nejběžnější, manipulace s verbálními znaky (pojmy)

Druhy myšlení podle převládající mentální operace

- **analýza**

- myšlenkové rozčlenění celku na části
- podstatou analytického myšlení je popis částí určitého celku
- analýza se poměrně často pojí s kritickým hodnocením celku i jeho složek (např. Jakou barvu má střecha? Jaká budou okna? Výchozí předpoklad: dům má střechu a okna, střecha barvu atd...)

- **syntéza**

- sjednocování či kombinování jednotlivostí do určitého mentálního celku
- závěr není obsažen ve výchozích údajích → výsledkem je něco nového

Druhy myšlení dle uvědomění jeho postupu

- **analytické myšlení**

- postupuje krok za krokem
- probíhá s plným uvědoměním obsahu i jednotlivých kroků, může být o něm dobře referováno

- **intuitivní myšlení**

- nepostupuje v jasně vymezených krocích
- implicitní vniknutí do celého problému naráz
- opírá se o dobrou znalost daného vědního oboru a jeho struktury (J. Bruner)
- schopnost instinktivního usuzování bez nutného použití vědomé úvahy (C. G. Jung)
- souvislost s vhladem
- technika úmyslného zanedbávání problému, během inkubační etapy myšlení má člověk nevědomě intuitivně nalézt dané řešení (J. Hadamard)

Druhy myšlení dle převládajícího postupu

- **konvergentní - sbíhavé myšlení**

- myšlenkový postup, který vede k jednomu správnému řešení
- umožňuje vyvozování závěrů na základě logického uvažování
- využíváme ho při řešení úloh, které mají jediné nebo jednoznačné řešení, využívá známých postupů řešení – tzv. algoritmů

- **divergentní - rozbíhavé myšlení**

- myšlenkový postup, který vede k velikému počtu myšlenek a nápadů
- vyznačuje se tvořivostí, objevováním, novými postupy
- uplatňuje se při řešení problémů, které mají několik různých řešení nebo k jejich řešení vede několik rozdílných cest

Pojmy, propozice, kategorie

Proč pojmy?

- rozdělují svět na zvládnutelné jednotky, čímž přispívají ke kognitivní efektivitě (lze mít pojmenování pro všechny barevné odstíny?)
- kategorizace = přiřazení objektů vnějšího světa k pojmům na základě různých vlastností (nejenom zjevných)
- pojmy umožňují predikovat informace, které nejsou bezprostředně vnímány (viditelné x skryté vlastnosti)
- pojmy jednoduché, jednoslovné
- pojmy komplexnější, tzv. pojmy řízené cílem „věci, které je třeba vzít na koupaliště“

Prototyp x jádro pojmu

- prototyp pojmu – vlastnosti popisující nejlepší příklady pojmu
- jádro – vlastnosti, které jsou nejdůležitější pro příslušnost k určitému pojmu
- pojem pták
 - prototyp zahrnuje létání, cvrlikání,...
 - jádro zahrnuje biologickou podstatu ptáka, určité geny,...
 - holub, sojka, kuře, pštros, tučňák
- kategorizace – není vždy založena na jádře, či prototypu, souvisí i s usuzováním
- kulturní a vývojová podmíněnost kategorizace (ježek-jablko-hruška, kdo je zloděj)

Propoziční myšlení

- jednotlivé pojmy mezi sebou mají určité vztahy, myšlení tak můžeme chápat jako odhalování těchto vztahů
- některé pojmy se považují za vrozené (čas, prostor), jiné jsou naučené
- spojování pojmů je základem propozičního myšlení
- vznik jednoduchých tvrzení na základě spojení podnětu a přísudku, složitější usuzování vychází z dalších struktur jazyka
- **Saphir-Whorfova hypotéza** (lingvistické relativity) – zpochybňuje předpoklad, že jazyk odráží strukturu našeho myšlení (**myšlení určuje strukturu jazyka**), naopak zdůrazňuje, že jazyk formuje naše myšlení (**jazyk určuje strukturu myšlení**)

